

BARBARA VODANOVIĆ
Sveučilište u Zadru
Obala kralja Petra Krešimira IV/2,
HR-23000 Zadar

OSOBNNA IMENA NA PAŠMANU

Neupitan je suodnos strukture stanovništva, njegove pokretljivosti ili stalnosti sa sastavom i brojem imena u zajednici. Često su upravo imena ta koja upućuju na naše podrijetlo i koja svjedoče o promjenama koje su se dogodile u nekom kraju tijekom povijesti te je stoga važno ponešto reći o događajima koji su utjecali na to da se ona nađu tamo gdje su sad.

PREGLED DEMOGRAFSKIH KRETANJA NA ZADARSKIM OTOCIMA

Potvrđeno je da je Pašman bio naseljen još u predrimskome razdoblju te u antici. Tada još uvijek nije bilo značajnijeg naselja na otoku. Početkom 1. st., kad su najbolju zemlju zauzeli rimski posjednici ili dijelom zadržali romanizirani Liburni, starosjedilačko stanovništvo služi kao najamna radna snaga, a naselja se razvijaju u nizinama uz sjeveroistočnu obalu, gdje se zadržavaju do danas i otada baštine ne samo položaj, nego, većina, i imena. Kad su Rimljani zauzeli Liburniju, u Jaderu su 27. g. p. n. e. osnovali *Coloniam Augustam* i proveli izgradnju i organizaciju grada, te uredili i njegov ager. Na otocima su, pokraj plodnih polja, podignute brojne *villae rusticae* i druge građevine čije se tragove nalazi još i danas (Tkon, Pašman, Banj). Tek se dolaskom hrvatskog stanovništva počinju stvarati jezgre budućih naselja od kojih su neka (Pašman, Tkon, Banj, Mrljane, Neviđane) naslijedila od bivših stanovnika, Romana, i svoja imena.

Otočje pred Zadrom dijelilo je sudbinu grada koji je njime gospodario. Brojne darovnice, testamenti i kupoprodajni ugovori svjedoče da su Zadrani posjedovali znatan broj obradivih površina na otoku. Za svakog osvajanja i opsjedanja Zadra nemilosrdno su se progonili otočani i uništavala njihova imanja, jer su to bili kmetovi i imanja kako ih naziva Filipi, (1959: 285), *prkosnih Zadrana*. Tako se za opsade g. 1311. hrvatski ban Pavao Šubić tuži papi Klementu V. u Avignon, kako Mlečani neprekidno drže brodovlje pred Zadrom i pljačkaju njihove otoke.

Za šestomjesečne opsade Zadra g. 1345–1346. Venecija je više puta dala pismena naređenja, da se pljačkaju, pale i ruše zadarski otoci. Godine 1364. hrvatski ban Nikola Seč i zadarska općina tuže se u Mlecima zbog štete koju su mletački brodovi počinili na otoku Sv. Marije (Kornatu), Silbi, Maunu i Babcu kod Pašmana. Osim toga Venecija je ubrzo uvidjela da su zadarski otočani silom prilika, ploveći u labirintu svoga arhipelaga, postali vrsni pomorci pa i generalni providur Jakov Foscarini 1572. godine navodi da se sa otoka mnogo ljudi dizalo za službu u ratnoj mornarici, najviše za veslanje. *Sad su sela na otocima ruinirana, a zemlja zapuštena, jer je veliki broj ljudi, koji su bili veslači, propao u ovom ratu., oni koji su još kod kuće, boje se užasa galije, pa bježe i skrivaju se*¹.

Za 80-godišnjeg uskočkog djelovanja na otocima su počinjena mnoga zlodjela koja su se pripisivala uskocima, no to je samo djelomično točno. Zna se da su i ljudi s mletačkih galija i naoružanih brodova često odlazili u pljačkaške i druge pohode. Usred učestalih turskih navala, na zadarskom je kopnu sve bilo uništeno i porušeno, a preostalo stanovništvo razbježalo se u prvom redu na otoke. Tako je dolazak Kotaraca zabilježen g. 1520., 1525., 1646., 1658. itd.² Bježanje se koji put zbog naglog napada odvijalo munjevito, a uslijed toga se broj žitelja na otocima stalno povećavao. Došljaci kao i starosjedioci živjeli su u neprestanom strahu da će svršiti na galijama. Osim toga bjegunci su na otocima bili neopskrbljeni. Narod je drugdje, pa i tamo u velikom broju umirao od gladi. Pošto je zadarsko kopno, koje je živežnim namjernicama opskrbljivalo grad i galije, ostalo bez pučanstva, Venecija je dugi niz godina sve poduzimala, da se bjegunci iz Apulije, Maraka, Istre i sa zadarskih otoka vrata na kopno. Oni su se vraćali, ali su za ponovnih napada ponovo bježali na otoke. Osim neizravno, zadarski su otočani bili od Turaka napadani i direktno s mora u vremenu od 1559. –1685. Stanovnici se nisu mogli braniti jer je glavnina muškaraca bila na galijama. Takvo je stanje utjecalo na demografske prilike zadarskog arhipelaga. Zadarski se otoci nisu razvili poput kvarnerskih i srednjodalmatinskih. Na njima nije bilo ni većeg naselja, a kamoli gradova sličnih Krku, Rabu ili Hvaru. Serenissima je među dalmatinskim gradovima uvijek favorizirala Zadar, i u njegovoj blizini nije trpjela konkurenta. Sraivila je sa zemljom Biograd (g. 1125.) i Nin (g. 1646. zbog turskih ratova), a otoci, koji su ili direktno pripadali Republici ili su bili vlasništvo Zadrana, toliko su bili pritisnuti raznim teretima i daćama, da je prva iskra dalmatinske kmetske

¹ V. Filipi, 1959: 286–287.

² Lucijan Marčić (1930: 573–576), navodi 3 različita ishodišta naseljavanja zadarskih otoka, a sva Pašmanska naselja, na temelju svojih istraživanja provedenih na zadarskim otocima 1926./27., smješta među *sela koja su prešla sa zadarskih Kotara*. Poimenično navodi *sela koja pamte selo na kopnoj strani odakle su došli*: Nevidane iz Medviđe u zadarskim Kotarima, Ždrelac iz Zemunika i Škabrnje kod Zadra. I za ostala naselja na otoku kaže da su naseljena iz zadarskog zaleđa, ali ne navodi točan lokalitet. Za Dobropoljanu kaže da u narodu postoji neutemeljena legenda da je naseljena iz Dobropoljca u Lici. Isto se tako za Tkon ne može uzeti u obzir priča da je ime doneseno iz Kune u Bosni, odakle su bili doseljeni prvi stanovnici.

bune iz 17. i 18. st. vrcnula baš na tom otočju, pred rezidencijom mletačkog guvernera. To je otočje tijekom četiri stoljeća mletačke borbe za prisvajanje Zadra (1409.–1797.) toliko osiromašilo i opustjelo, da je u tom razdoblju imalo mnogo manje stanovnika nego za vrijeme starih Rimljana. Nakon pada Republike i napoleonskih ratova demografske prilike rapidno kreću nabolje.

Danas je općenito osnovna karakteristika stanovništva Zadarskih otoka da je ono malobrojno i u odmakloj dobi. Taj je podatak naročito vidljiv na otocima vanjskog i srednjeg niza, no općoj depopulaciji otoka nije izmakao niti Pašman. Demografsku sliku Pašmana, jednako kao i drugih Zadarskih otoka, u prošlosti karakterizira konstantni priraštaj stanovništva³. On je često bio prekidan raznim nevoljama, no u cjelini je sve do konca 40.-ih godina 20. stoljeća predstavljao uzlaznu varijablu. Prirast je, osim prirodnom prokreacijom, često bio uvjetovan stanjem na obližnjem kopnu. Društvene su veze i odnosi u društvu bili takvi da su svakog držali na svome mjestu: otočane na otocima, građane i plemstvo u gradu. Individualni dolasci i odlasci nisu bitno utjecali na strukturu ni na broj stanovnika. Do velikih migracija prema kopnu dolazi tek u 20. stoljeću, a taj proces još nije zaustavljen.⁴ Naročito zabrinjava dobna struktura i nizak prirast stanovništva (2001. godine na Pašmanu je rođeno tek 18-ero djece), koja može dovesti do odumiranja, a koje bi tek vitalne imigracije mogle usporiti.⁵

OPĆENITE NAPOMENE O OSOBNOM IMENU

Prije svega valja upozoriti na varijantnu terminologiju u formuli za ime osobe. Termin “*vlastito ime* (ónoma kýrion, nomen proprium) stoji za riječ kojom se netko ili nešto nazivlje ili pozivlje, a osobito se vlastito ime upotrebljava za pojedinačno označavanje jedne jedine osobe ili životinje ili stvari (*Caesar, Roma, Arnus*) ili zbirnoga, skupnoga lica ili objekta ili neke skupine, društva, naroda (*Itali, la France, les Gaulois*)”. U širem smislu unutar kategorije *vlastito ime* ulazi

³ Marčić navodi da su otoci u 18. stoljeću već gusto naseljeni, te da se osjeća i prenaseljenost u odnosu prema životnim pogodbama koje oblast pruža. *Ostrva ne mogu već da primaju doseljenike. Teško se živi, jer se narod posle neprestanih ratova odrekao da radi. Usled nerada pada i broj stanovništva ili nema prirasta* (1930: 536). Uslijed društvenih promjena u 19. stoljeću, (snažniji razvitak pomorstva i trgovine), ponovo dolazi do povećanja broja stanovništva. No, već je 1927. jasno da *sa kopna na ostrva ne prelazi već niko* (L. Marčić, 1930: 536–537). Period nakon II. svjetskog rata označava početak suvremenih demografskih procesa koja se odražavaju na suvremena kretanja. Pašman do 1948. bilježi stalan porast stanovništva, a otada započinje opadanje. U razdoblju od 1961.–1971. opadanje stanovništva skoro je zaustavljeno čemu je najvjerojatniji uzrok razvitak turizma i pomorstava te mogućnost zapošljavanja na kopnu. Nakon 1971. započinje opći egzodus stanovništva koji je posljedica smanjenog prirodnog prirasta i opće emigracije (A. Kalodera, 1987: 332.).

⁴ V. Skračić, 1996: 33–34.

⁵ Podatke o demografskom stanju otoka Pašmana do 1971. godine i njegovoj perspektivi vidi kod A. Kalodera, 1987.

termin *osobno ime* što je “1. prava imenica koja označuje čovjeka, npr. Vladimir, Marija” (ERLN: sv. *ime*). Polazeći od konstatacije da je “temeljna značajka svakog termina njegova preciznost i točnost u imenovanju spoznaja dosegnutog”, odnosno da “postojanje istoznačnih naziva za jedan pojam za terminološki sustav nije dobro jer nazivlje čini nepotrebno opširnim, težim za usvajanje, a može izazvati i nepotrebne i štetne nesporazume” A. Frančić (1996: 19), tvrdi da bi valjalo preispitati je li onomastičkoj terminologiji uz termin *ime* (omen, nomen proprium) potreban istoznačan termin *vlastito ime*. Kroz cijeli tekst Zakona o osobnom imenu proteže se, s aspekta onomastičke terminologije, pogrešno upotrijebljen termin *osobno ime*, a da se pri tom misli na imensku formulu. U Zakonu (članak 2. Zakona o osobnom imenu) kaže se: “Osobno ime se sastoji od imena i prezimena”, a u udžbeniku za 4. razred gimnazije autora M. Samardžije (1998: 76), stoji: “U hrvatskoj antroponimiji razlikujemo tri vrste imena: osobna imena, nadimke i prezimena”. Službena se imenska formula u nas, kao i u većine europskih naroda (izuzev ruskog i bugarskog antroponimijskog sustava), sastoji od osobnog imena i prezimena.

Osobno ime najstarija je imenska kategorija i neizostavni dio imenske formule u svim fazama njena razvoja. Ljudi su se oduvijek identificirali imenima. Osobno je ime vjekovima zadovoljavalo potrebu za identifikacijom u grupi kao jedinstveni član imenske formule.

Četiri su osnovne faze razvoja imenske formule:

1. osobno ime kao jedini član imenske formule vezano je uz početak imenovanja, a seže u početke ljudske povijesti,
2. dvočlana imenska formula koja se sastojala od osobnog imena i nenasljednog pridjevka rezultat je usložavanja društvene strukture⁶,
3. stalno, nasljedno i nepromjenjivo prezime javlja se uz osobno ime,
4. imensko-prezimenska formula ozakonjuje se kao obvezatna⁷.

⁶ Tvrdi se (Dauzat, 1956: 78) da je proces uspostave dvoimenske formule u razdoblju između X. i XII. stoljeća krenuo iz centralne Italije prema jugu Francuske, zatim je preko njenog sjevera stigao do Njemačke, a otuda se proširio na sjever i istok. Kod A. Frančić (2002: 12) možemo pročitati da su se do kraja 10. stoljeća istočni Slaveni imenovali samo osobnim imenom koje je dijete dobivalo pri rođenju. U Poljskoj se jednoimenost zadržala do kraja 12. stoljeća. Na osnovi dosadašnjih istraživanja antroponimijske građe spomenika hrvatske povijesne i kulturne baštine kakvi su, uz ostalo Supetarski katular (1080–1105) i Poveljska listina (1184) zaključuje se da je jednoimenost u vrijeme njihova nastanka još uvijek dominantan način identifikacije pojedinca, ali se upozorava i na postojanje pridjevaka te vrlo rijetkih prezimena. Onomastička građa Tkalčićevih Povijesnih spomenika grada Zagreba pokazuje da je u Zagrebu u 14. stoljeću prevladavao jednoimeni sustav. V. Jakić-Cestarić pak na osnovi istražene antroponimijske građe Zadra i okolice ističe “da je u XI. stoljeću dvočlana denominacija (gdje je uz osobno ime navedena filijacija ili koje drugo srodstvo) dva puta frekventnija od jednočlane (kada je osoba označena samo svojim osobnim imenom)”.

⁷ Važan poticaj nastanku i ustaljivanju prezimena u Evropi bila je odluka Tridentskog koncila (1545–1563) koja se odnosila na obvezu vođenja matičnih knjiga. Zakonski akt koji konačno propisuje obvezatnost imanja prezimena za današnju Češku, Slovačku, Sloveniju i Hrvatsku donesen

S aspekta jezične provenijencije opći se hrvatski osobnoimenski korpus dijeli na dvije velike skupine koje čine imena hrvatskog podrijetla (idioglotska) i imena stranog podrijetla (aloglotska). U ukupnosti osobnih imena stranog podrijetla jasno se luči skupina tradicijskih osobnih imena koja su usklađena sa zakonima hrvatskog jezičnog sustava (tip *Ivan, Luka, Josip, Marija*) od skupine “novih” osobnih imena, stranih hrvatskoj onomastičkoj tradiciji (tip *Stiven, Anthony, Anja, Žaklina, Michael*).

Prvoj skupini pripada sloj hrvatskih narodnih imena (izvornih ili prevedenih,⁸ tip *Domagoj, Hrvoje, Milan, Zdravka, Danica, Zlatko*), a unutar druge razaznaje se nekoliko podslojeva:

- slavenski ili općeslavenski (tip *Vesna, Zdeslav, Lada*);
- hrvatskom jeziku adaptirane varijante kršćanskih imena (općekršćanskih, po crkvenome raskolu pretežito zapadnog i znatno manje istočnog kršćanstva; tip *Ana, Ante, Elizabeta, Eva, Josip, Marija*);
- adaptirane varijante arapskih (islamskih) imena (tip *Hasan, Osman, Fatima*);
- hrvatskom jeziku adaptiran sloj posuđenih imena koja ne ulaze u prethodne kategorije (tip *Dionizije, Karlo, Ksenija, Nataša, Olga*);
- najmlađi sloj pomodnih imena (tip *Diego, Viggo, Claudia*).

Pomodna imena dokaz su tome da su imena društvene činjenice na koje se odražava kulturno-socijalna stvarnost vremena u kojem su nadjenuta. Osobna imena stranog podrijetla koja smo baštinili od predaka te ih doživljavamo kao naša, domaća (tip *Josip, Nataša*) ne smatraju se pomodnima jer su ona potpuno prilagođena hrvatskoj onomastičkoj, pravopisnoj i tvorbenoj praksi. Drugi tip imena stranog podrijetla, tzv. “nova” osobna imena (tip *Asja, Dona, Ira, Stiven, Mišel*) uklapaju se u jezični sustav, ali ne i u hrvatsku onomastičku tradiciju, no zbog toga ih ipak ne smatramo pomodnima. “Prava” pomodna imena su ona koja krše ograničenja hrvatskog standardnog jezika time što sadrže hrvatskom jeziku nesvojstvena slova (tip *Wendy*), dvostruka slova (tip *Rocco*), dvoglase (tip *Claudia*), suglasničke skupove (*Christian*) ili imaju tuđe mjesto naglaska.⁹

je 1780. pod imenom Jozefinski patent. Slični zakonski akti relativno su kasno doneseni i u drugim zemljama. U Francuskoj 1556. u početku samo za plemstvo, u Bavarskoj 1677, u Austriji 1776, u Rusiji 1888, u Finskoj 1920, u Turskoj 1934, na Kosovu nakon 1945, u Tunisu 1959, a Islandani, jednako kao i mnogi narodi Azije i Afrike još uvijek nemaju takvoga zakona.

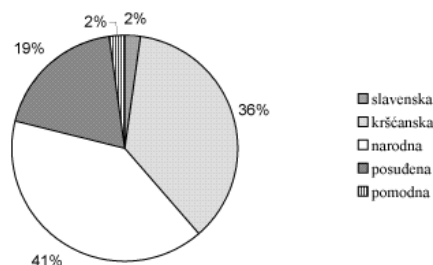
⁸ Dio hrvatskih osobnih imena nastao je prevodenjem apelativa koji se nalaze u osnovi stranih imena ili po uzoru na njihova značenja: prema *Beata* (< lat. *beatus* ‘blažen’) imamo *Blaženka*, prema *Felix* (< lat. *felix* ‘sretan’) imamo *Srećko*, a prema *Stjepan* (grč. *stéphanos* ‘vijenac, kruna’) imamo *Krunoslav* (M. Samardžija, 1998: 68).

⁹ v. kod Zrinka Babić, 1991, in A. Frančić, 1999.

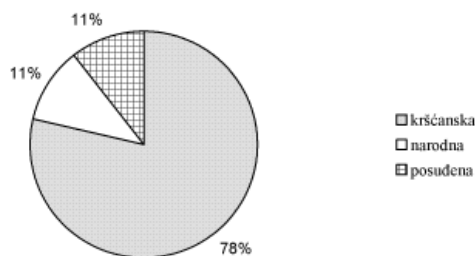
ANALIZA PAŠMANSKIH OSOBNIH IMENA

Valja odmah napomenuti da korpus ovdje obrađivanih imena nije reprezentativan uzorak osobnih imena stanovnika otoka Pašmana. Taj korpus sastavljen je na osnovu slučajnog odabira, a temelji se prije svega na anketi provedenoj među stanovnicima otoka te na zapisima u matičnim knjigama za godine 1930., 1950., i 2001. Ipak, usporedbe radi donosimo i grafički prikaz osobnih imena zabilježenih u matičnim knjigama za naselja otoka Pašmana za godine 1844., 1859. i 1877., te osobna imena zabilježena u bilježničkim zapisima od godine 1279–1355¹⁰. Na osnovu tih prikaza moguće je ustanoviti kriterije odabira osobnih imena u raznim epohama i u odnosu na suvremeno stanje.

OSOBNNA IMENA S OBZIROM NA PODRIJETLO

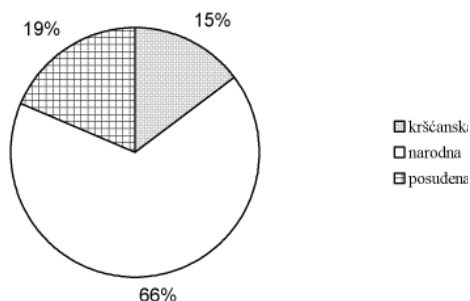

Prikaz 1.: korpus osobnih imena 20. st. s otoka Pašmana s obzirom na podrijetlo imena.

Prikaz 2.: korpus osobnih imena 19. st. s otoka Pašmana s obzirom na podrijetlo imena.

¹⁰ Iscrpniju analizu toga korpusa vidi kod B. Kolanović, 2002.

Prikaz 3.: korpus osobnih imena 13. i 14. st. s otoka Pašmana s obzirom na podrijetlo imena.

KOMENTAR PRIKAZA

Kod Prikaza 1. uočljiva je prednost kršćanskih, narodnih i posuđenih imena, dakle onih prilagođenih hrvatskom fonetskom i grafičkom sustavu nad pomodnim i (opće)slavenskim osobnim imenima koja su u najvećoj mjeri zabilježena u popisu iz 1950. godine. Uočljiv je i apsolutni izostanak islamskog osobnoimen-skog korpusa što upućuje na činjenicu da islamski utjecaji u intimnoj obiteljskoj sferi života nisu imali većeg utjecaja. Jednako je tako i kod Prikaza 2. i 3. gdje je također izostao taj izvor motivacije pri nadijevanju imena. Teško nam je bez značajnijih proučavanja, u koja se ovom prilikom nismo upuštali, znati koja su imena u 19., a naročito u 13. i 14. stoljeću bila pomodna. No uzimajući u obzir način infiltracije pomodnih imena u suvremeno društvo (mediji i komunikacija), vjerujemo da u tim davnim stoljećima fenomen pomodnosti nije bio izražen, tj. čak i ako su neka imena bila u modi ona su vjerojatno dolazila iz istog okružja kao i ona manje popularna, iz svijeta svetih knjiga, crkve i sl. Najučestalija imena tijekom 19. stoljeća koja su roditelji nadijevali svoj djeci bila su *Šime* i *Mate* za dječake, a *Šimica* i *Matija*, dakle njihove varijante u ženskom rodu, za djevojčice. Možda je i to bilo pomodarstvo. Zanimljivo je ovom prilikom napomenuti podatak o tome da su u prvoj polovici 20. stoljeća na otoku Murteru bila vrlo popularna imena koja su čitaoci tjednih novinskih feljtona pronalazili u svojoj lektiri pa se tako u korpusu murterskih imena mogu naći neka kao što su *Kuneginda*, *Hildegarda*, *Genoveva*.

SINKRONIJSKI KORPUS

U sljedećem popisu, kojeg smatramo sinkronijskim presjekom, nalazi se dvjestotinjak imena od čega je 65 dvojnih i jedno trojno ime¹¹. Sva su dvojna imena bez izuzetka zapisana u maticama iz 1930. godine. Taj je trend bio prisutan i u drugim krajevima Hrvatske u prvoj polovici 20. stoljeća, a posljedica je imenske entropije do koje je dovelo nadijevanje malog broja svetačkih imena mnogobrojnom žiteljstvu. S druge strane to je mogao biti kanal koji je doveo do iskorištavanja novih imena (izvornih ili prevedenih) te oživljavanje narodnih imenima koja su kroz mnoga stoljeća bila zaboravljena.

S obzirom na tvorbenu strukturu osobno se ime u službenoj imenskoj formuli može pojaviti u tri oblika: temeljnom/neizvedenom (složenom ili jednosložnom), izvedenom i pokraćenom. Pojam izvedena imena koristimo kao nadređeni pojam svim vrstama promjene načinjenim (izvedenim) od nekog osnovnog znaka. Vrstu promjene i vrstu antroponima nastalog promjenom forme osnovnog znaka Bjelanović (1988: 36–38), klasificira na sljedeći način: kada se promjenama forme ne mijenja značenjska vrijednost leksema riječ je o varijaciji osnovne forme, a ona može biti a) fonološka *Bož'dar* (:*Božidar*); morfološka *Ivo/Ive*; c) tvorbeno *Šàrlija/Šàrlić, Šàrljić*; d) prozodemska *Bùdimīr/Budimīr*; e) grafička *Antonio/Antonijo*. Odnos ime / varijanta imena nije odnos ili nije samo odnos dviju formi s identičnostima i razlikama, već je to prije svega odnos dvaju sadržaja, dvaju značenja. Varijante su oni antroponimski znakovi kojima promjene forme pomiču značenje nove strukture od neutralnog ka markiranom, a kreću se od a) izrazitih hipokoristika *Bože, Pere, itd.* koji time što izražavaju afektivan odnos pozitivnog naboja, često zauzimaju poziciju pravog imena i gube značenjsku obilježnost preko b) izvedenica koje zavisno od konteksta mogu imati i pozitivnu i negativnu značenjsku vrijednost pa do c) leksema kojima je jasno obilježen sufiks ili već izvedena osnova ili jedno i drugo što im daje obilježje antroponima s izrazito negativnim značenjem. U službenoj je imenskoj formuli ime (kao i prezime) denotativnog značenja. To znači da ga “karakterizira odsutnost značenja kakvo je u izvedenica tipičnih semantičkih vrsta, u njih su meliorativne, odnosno pejorativ-

¹¹ Dvojna imena iz našeg korpusa su sljedeća: Ana Marija Bazilija (jedino zabilježeno trojno ime), Anđelko Ante, Anica Stošija, Ante Ive, Ante Jakov, Ante Marko, Antica Matija, Antun Andrija, Bernarda Tereza, Bernardica Kristina, Boris Antun, Božica-Divna, Božidar Nikola, Branko Ante, Danka Antica, Danka Milka, Danka Šimica, Darinka Antica, Frane-Josip, Grozdana Zorka, Ive Ante, Jakova Ana, Jakova Ema, Jandre Andrija, Josip-Milan, Jure Slavko, Jure-Pere, Krsto Ive, Krsto Jerolim, Krsto Konstantin, Leposlava Željka, Ljubica Marija, Ljubomir Ante, Magdalena Lucija, Marija Antica, Marija Blaženka, Marija Kata, Marija Nedjeljka, Marija Stoše, Matija Pavica, Mihovil Stjepan, Milka Ružica, Milodar Leonard, Milutin Šime, Mirko Stipe, Nevenka Marica, Nikola Krsto, Oton Slavko, Sebastija Ive, Šime Anđelko, Šime Božo, Šime Dume, Šime Josip, Šimica Marija, Šimun Antun, Srećka Antica, Stjepan Josip, Stoše Neda, Terezije Anka, Velimir Miroslav, Vesela Božica, Vinka Pavica, Vjekoslava Antica, Vjekoslav Jako, Zorka Matija. Njihove pojedinačne sastavnice bit će obrađene kao samostalna osobna imena.

ne značenjske vrijednosti znatno reducirane da im ostanu na značenjskom planu tek vrijednosti za identifikaciju denotata” (Bjelanović, 1988: 159). Oslovimo li žensku osobu *Marica* jer se ona doista tako službeno zove ne izričemo svoje osjećaje prema njoj. Značenje imenske izvedenice može biti dvojako: afektivno neutralno ili afektivno obojeno, a afektivna vrijednost ovisi o komunikacijskom kontekstu koji se svodi na službenu ili neslužbenu komunikaciju. Neizvedeno ime je u službenom i u neslužbenom kontekstu uglavnom neutralnog značenja, tj. svojstvena mu je *nulta afektivnost* (Frančić, 1996: 24).

Pašmanski korpus definirat ćemo na osnovu podjele na idioglotska i aloglotska imena. Idioglotska imena obuhvatit će sva ona koja spadaju pod hrvatska narodna imena te njihove izvedenice i pokraćenice. Aloglotska imena obuhvatit će sva ostala, tj. općeslavenska, islamska, kršćanska¹² (svetačka), posuđena i pomodna te njihove izvedenice i pokraćenice.

1. idioglotska imena

1.1. temeljna¹³ (složena¹⁴ i jednosložna) idioglotska imena:

muška: Božidar, Branislav, Budimir, Damir, Dragomir, Ljubomir, Milivoj, Milodar, Milorad, Miroslav, Radoslav, Tomislav, Velimir, Vjekoslav, Vojmir

ženska: Divna, Leposlava, Vjekoslava, Nada, Vesela

1.2. izvedena¹⁵ idioglotska imena

muška: Anđelko, Branko, Dragan, Milan, Milenko, Milovan, Miloš, Milutin, Mirko, Mladen, Mladenko, Nediljko, Nenad, Slavko, Slaven, Srećko, Stanko, Vedran, Vojko, Zlatko, Zoran, Zvonko, Željko

ženska: Anđelka, Božica, Blaženka, Danica, Danka, Darinka, Grozdana, Hrvatice, Koviljka, Ljubica, Milena, Milenka, Milka, Mladenka, Nedjeljka/Nediljka, Nevenka, Rajna, Ružica, Srećka, Zorka, Željka

¹² “Kršćanska (i stara romanska) imena podliježu na hrvatskom teritoriju u okolici Zadra hipokorističkoj tvorbi već od prvog nam poznatog vremena”. Ta su imena “zahvaćena hrvatskim hipokorističkim nastavcima, npr. Chrisigonus – Krsonja, Vitus – Vitača, Petrus – Petrača, Petriša idr.” (V. Jakić-Cestarić, 1972: 138–139). Ovo je razlog, a slično je i s drugim aloglotskim imenima duge tradicije, da ih danas više uopće ne doživljavamo stranim i “nehrvatskim” imenima. Ona su potpuno prihvaćena u hrvatskom pravopisu i hrvatskoj onomastičkoj praksi. Svetačka su imena uglavnom latinskog ishodišta ili posredništva, ali pri njihovu izboru etimološki sadržaj nema nikakva udjela jer je sadržaj imena određen karakterom sveca koji imenovanim postaje zaštitnikom (A. Frančić, 1996: 25).

¹³ U temeljna osobna imena uvrstili smo ona imena koja su nastala transnominizacijom bez dodavanja sufiksa ili pokraćivanja (tip *Divna*).

¹⁴ Složena imena obuhvaćaju ona imena tipa *Budimir*, *Milorad* i dr. u kojima su vidljive obje složenice iz kojih je ime poteklo.

¹⁵ Mnoga su danas jednosložna imena nastala pokraćivanjem složenih narodnih imena (*regresivna tvorba*, v. Bjelanović, 1988: 175) uz dodatak hipokorističkih sufiksa (*-an*, *-oš*, *-ko* i dr.) kao npr. *Zvonko* od *Zvonimir* (‘zvonit’ + ‘mir’) ili dodavanjem sufiksa (*-an*, *-oš*, *-ko*, i dr.) na imeničku ili pridjevsku (apelativnu) osnovu kao npr. *Slavko* (‘slava’), *Milenko* (‘milen’, ‘mio’). I ženska osobna imena nastaju jednakim procesima. Podrobnije o tome vidi kod V. Jakić-Cestarić, 1972. i 1974. U izvedena imena uvrštavamo ona nastala takvim procesima.

1.3. pokraćena idioglotska imena

muška: Boko¹⁶, Boris¹⁷, Bože/Božo, Drago, Krešo¹⁸, Ljubo, Mile, Miro, Rade, Slavo

ženska: Neda, Dane, Ljilja, Ljuba¹⁹

2. aloglotska imena

2.1. temeljna (složena i jednosložna) aloglotska imena

muška: Andrija, Antun, Damljan/Damjan, Danijel, Davor, Dominik, Donat, Gašpar, Ivan, Jakov, Jerolim, Josip, Karlo, Konstantin, Krševan, Leonard, Luka, Marin, Marko, Nikola, Oton, Petar, Roko, Sebastijan, Stjepan, Valentin, Vid, Vitorio

ženska: Ana, Bazilija, Bernarda, Desire, Dijana, Ema, Estera, Jakova, Julija, Justina, Kristina, Laura, Lucija, Luisa, Magdalena, Marija, Matija, Patricia, Perla, Petra, Ređina, Teodora, Terezija, Viktorija

2.2. izvedena aloglotska imena

muška: Ante, Dinko²⁰, Filko, Frane, Ivica, Jandre, Ladislav²¹, Lovre, Mačelo, Marijan, Marinko, Mateo, Mihovil, Mikola²², Nikša, Šaverio

ženska: Ane, Anica, Anita, Anka, Antica, Bernardica, Donka, Elena, Franica, Ivanica, Jelica, Julijana, Katica, Marica, Matea, Pavica, Stošija, Šimica

2.3. pokraćena aloglotska imena

muška: Bene, Dume, Ive, Jure, Krsto²³, Kuzme, Mate, Miko, Niko, Pere/Pero, Silvo, Šime, Toni, Vinko

ženska: Jele, Kata, Kleofa, Luce, Mira²⁴, Nina, Stoše, Tereza, Vinka

¹⁶ Pretpostavili smo da je *Boko* varijanta osobnog imena *Bogdan*.

¹⁷ *Boris* može stajati kao pokraćenica od narodnog složenog imena *Borislav* ili može biti preuzeto iz ruskog jezika gdje je temeljno ime.

¹⁸ Pretpostavili smo da je *Krešo* pokraćeno od *Krešimir* nastalo od starog imperativa *kresti*, *kresiti* 'iskriti, buditi' i 'mir' (M. Šimundić, 1988), no Skok (ERHSJ, 1971–74) smatra da je *Krešimir* nastalo preko dalmatskog od *Krševan* što je u hrvatski korpus ušlo iz grčkog jezika od imena *Chrysogonus* 'u zlatu rođeni'.

¹⁹ *Ljuba* može stajati i kao pokraćenica od *Ljubica*, ali i kao temeljno ime nastalo od starog pridjeva *ljuba* 'draga, mila'.

²⁰ *Dinko* od starijeg *Dimko* je izvedeno skraćivanjem od *Dominik* s hrvatskim hipokorističkim nastavkom *-ko* (M. Šimundić, 1988).

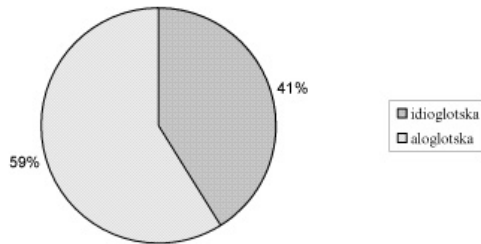
²¹ *Ladislav* je općeslavensko ime izvedeno od *Vladislav* sinkopom.

²² *Mikola* je izvedeno od *Nikola*, a početno *m* se tumači kao rezultat disimilacije u sintagmi s pridjevom svet (Skok, ERHSJ, s.v. Nikola).

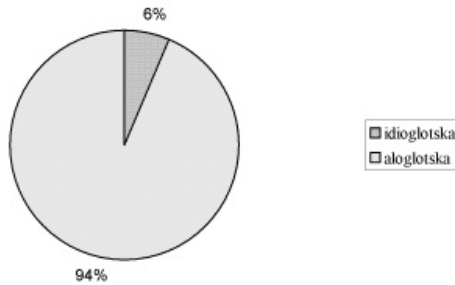
²³ *Krsto* može stajati kao pokraćenica od složenog imena *Krstislav/Krstoslav*; u osnovi ime-
na stoji grč. *Christos* 'pomazan'.

²⁴ *Mira* može stajati kao pokraćenica od *Myriam* (*Mirjana*), ali i kao ženski rod prema muškom idioglotskom pokraćenom imenu *Miro*.

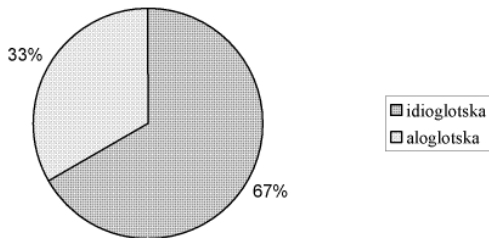
ODNOS IDIOGLOTSKIH I ALOGLOTSKIH OSOBNIH IMENA

Prikaz 4.: odnos idioglotskih i aloglotskih osobnih imena u korpusu osobnih imena iz 20. stoljeća (i 2001.) s otoka Pašmana.

Prikaz 5.: odnos idioglotskih i aloglotskih osobnih imena u korpusu osobnih imena iz 19. stoljeća s otoka Pašmana.

Prikaz 6.: odnos idioglotskih i aloglotskih osobnih imena u korpusu osobnih imena iz 13. i 14. stoljeća s otoka Pašmana.

ZAKLJUČAK

Osobna imena na otoku Pašmanu u svom najvećem broju pripadaju, u prošlosti kao i danas, hrvatskoj onomastičkoj tradiciji. U kasnom 13. i početkom 14. stoljeća prevladavala su hrvatska narodna imena. Tijekom 19. stoljeća nailazimo na vrlo nizak postotak takvih imena dok ona kršćanska apsolutno dominiraju u izboru. Takav preokret nije neobičan znajući da je nakon Tridentskog koncila bilo zabranjeno djeci nadijevati druga doli svetačka i biblijska imena. Trend izbora tih imena ponešto je narušen tek u 20. stoljeću. Promjenama političkih ideologija, ratovima, te znatnijom pokretljivošću stanovništva općenito došlo je do prodora novih izvora imena, ali i do povratka starih, gotovo zaboravljenih narodnih imena. Između dva svjetska rata prodiru u otočki osobnoimenski korpus imena iz općeslavenskog, a time i hrvatskog, osobnoimenskog areala kao što su *Boris*, *Slavko*, *Branko*, *Radoslav*, *Danica*, *Zorka*, *Vesela* i sl. Nakon Drugog svjetskog rata nema izrazitijih promjena u odnosu na prethodni period osim što je sada nešto povećan broj tzv. posuđenih imena kao što su *Estera*, *Elena*, *Silvo* i sl. Otočka je sredina još uvijek uglavnom tradicionalna na svim razinama društvenih odnosa, što je vjerojatno spriječilo izrazitiji prodor pomodnih imena neprihvaćenih u hrvatskom onomastičkom sustavu. Posljednji konzultirani popis iz 2001. ponudio nam je, nažalost, samo 18 imena. Ona su, doduše ponešto “ušminkana” formom koja ne odgovara hrvatskom jezičnom sustavu kao u slučaju (*Matea*, *Mateo*), ali zapravo odražavaju stari osobnoimenski fond temeljen na općekršćanskoj i staroj romanskoj tradiciji (*Matija*, *Mate*). Uočena je tendencija da se djevojčicama (*Luisa*, *Laura*, *Patricia*, *Desire*) češće negoli dječacima (*Donat* ?) nadijevaju pomodna ili posuđena imena.

Izvori:

Matica rođenih Mrljane i Neviđane od 1825 – 1845, Državni arhiv Zadar
Matica rođenih Banj od 1798 – 1864, Državni arhiv Zadar
Matica rođenih Dobropoljana od 1851 – 1888, Državni arhiv Zadar
Matica rođenih Pašman od 1849 – 1880, Državni arhiv Zadar
Matica rođenih Neviđane od 1845 – 1884, Državni arhiv Zadar
Matica rođenih Tkon od 18. 6. 1894. – 29. 9. 1938, Biograd
Matica rođenih Tkon od 17. 6. 1946. – 20. 12. 1952, Biograd
Matica rođenih Pašman od 14. 6. 1922. – 21. 7. 1939, Biograd
Matica rođenih Pašman od 12. 5. 1946. – 25. 12. 1952, Biograd
Matica rođenih Pašman od 14. 6. 1922. – 21. 7. 1939, Biograd
Matica rođenih Kraj od 31. 5. 1946. – 27. 12. 1952, Biograd
Matica rođenih Banj od 16. 1. 1889. – 9. 9. 1933, Biograd

Matica rođenih Banj od 9. 9. 1946. – 28. 12. 1951, Biograd
Matica rođenih Dobropoljana od 22. 8. 1888. – 27. 11. 1935, Biograd
Matica rođenih Dobropoljana od 17. 5. 1946. – 9. 5. 1952, Biograd
Matica rođenih Nevidane od 12. 1. 1905. – 15. 12. 1941, Biograd
Matica rođenih Mrljane od 25. 5. 1946 – 20. 10. 1952, Biograd
Matica rođenih Nevidane od 12. 1. 1905. – 15. 12. 1941, Biograd
Matica rođenih Nevidane od 1. 7. 1946 – 30. 12. 1952, Biograd
Matica rođenih Ždrelac od 26. 11. 1895 – 9. 5. 1946, Biograd
Matica rođenih Ždrelac od 10. 7. 1946 – 2. 9. 1952, Biograd
Matica rođenih Zadar, 2001. (4 sveska od broja 1 za 2000. do 1673. za 2001.),
Zadar

Lista imena

Vrijeme upisa: 1844 (MR Mrljane i Nevidane od 1825–1845)

Muška: *Mate, Mate, Ivan, Luka-Ivan Antonio, Ivan Jerolim, Mate, Šime*

Ženska: *Cvita, Grgica, Šimica, Marija Katarina, Matija, Mihaela Kuzmana*

Vrijeme upisa: 1859 (MR Banj od 1798–1864; MR Dobropoljana od 1851–1888; MR Pašman od 1849–1880; MR Nevidane od 1845–1884)

Muška: *Marko Josip, Šime Nikola, Josip Bože, Mate Grgo, Marijan, Šime, Šime Bože, Antonio, Antonio, Blaž, Jakov, Benedeto, Gregorio (Grgo?), Ivan, Petar, Šime, Bartolomeo, Girolamo (Jere?), Gregorio, Šime, Andrija, Mate, Mate, Grgo, Josip, Miho, Frane, Miho*

Ženska: *Stošija, Kristina, Antica, Karstina-Ivanica, Karolina-Antica, Kristina-Marija, Šimica, Šimica, Šimica, Antica Stoše, Ana Stošija, Agata, Simeona (Šimica?), Matija, Cvita, Franciska, Antonija, Matija, Antonija Matija, Antonija Simeona, Matija, Elena, Matija Pavica, Simeona, Santa Karolina, Natalina, Božica, Božica, Matija, Matija, Grgica, Cvita, Cvita, Ivanica Jela, Marija, Matija, Luce, Ivanica Božica*

Vrijeme upisa: 1877 (MR Ždrelac od 1876–1894; MR Tkon od 1865–1893)

Muška: *Josip, Antonio, Lovre-Križe, Petar, Dujam, Šime, Frane, Ante*

Ženska: *Marija, Katarina, Stošija Stoja, Šimica, Grgica, Jurka, Anica, Marija, Marija, Šimica, Marija, Šimica, Tomica*

Vrijeme upisa: 1930

Muška: *Petar, Oton Slavko, Miro, Ante, Slavko, Radoslav, Boris Antun, Krsto, Andrija, Krsto Jerolim, Vjekoslav, Marijan, Anđelko, Šime, Vojmir, Ante, Antun Andrija, Šimun Antun, Velimir, Božo, Frane-Josip, Pero, Josip-Milan, Krsto, Ante Ive, Ivan, Jandre Andrija, Jure Slavko, Radoslav, Božidar Ante, Jure,*

Boris, Šime, Ive, Ljubomir, Ante, Vjekoslav, Mihovil, Stjepan Josip, Anđelko Ante, Ante, Ante Jakov, Šime Božo, Krsto Ive, Ante, Jure-Pere, Milodar, Milutin Šime, Šime Anđelko, Krsto, Ante Marko, Šime Dume, Filko, Sebastijan Ive, Miko, Mirko Stipe, Branko, Miloš, Zlatko, Nikola Krsto, Branko Ante, Božidar Nikola, Šime Josip, Ive Ante

Ženska: *Danica, Marija, Kristina, Danica, Kleofa, Leposlava, Tereza, Marija Stoše, Neda, Jakova Ema, Viktorija, Matija Pavica, Antica, Danica, Marija, Srečka Antica, Vinka-Pavica, Dane, Vesela Božica, Marija, Terezija Anka, Zorka Matija, Antica Matija, Anica Stošija, Mladenka, Teodora, Ljubica Marija, Marija Kata, Magdalena, Darinka Antica, Stoše Neda, Danka Antica, Ana Marija, Marija Nedjeljka, Božica-Divna, Marija Anica, Marica, Marija Matija, Danka Milka, Anđelka, Grozdana, Milka, Milka Ružica, Šimica Marija, Ružica, Marica, Ružica, Danka Šimica, Nevenka, Danica, Božica, Vjekoslava, Bernarda, Bernardica, Marija, Jakova Ana*

Vrijema upisa: 1950

Muška: *Stjepan, Radoslav, Ljubo, Milorad, Petar, Dragan, Ivan, Slaven, Ladislav, Marijan, Ante, Mladen, Vojko, Ivan, Božidar, Šime, Lovre, Željko, Ante, Mate, Ante, Anđelko, Radoslav, Davor, Boris, Rajko, Milivoj, Branislav, Dinko, Miroslav, Marinko, Silvo, Milovan, Velimir, Davor, Mladenko*

Ženska: *Antica, Katica, Milenka, Marica, Juliana, Marica, Ružica, Marija, Mira, Marija, Anđelka, Pavica, Mirjana, Koviljka, Antica, Antica, Antica, Nada, Antica, Šimica, Marija, Donka, Ljubica, Anđelka, Estera, Nada, Justina, Mirjana, Vinka, Nediljka, Elena, Milena, Milena*

Vrijeme upisa: nedefinirano (20. st.)

Muška: *Ante, Slavko, Josip, Dinko, Šime, Šime, Josip, Ivica, Boris, Josip, Šime, Ante, Nediljko, Šime, Tomislav, Boris, Damir, Ivica, Ive, Šime, Ante, Valentin, Bože, Ivica, Ive, Zoran, Karlo, Marko, Šime, Ive, Josip, Ive, Mate, Marijan, Frane, Stanko, Božo, Zvonko, Danijel, Roko, Božo, Danijel, Ive, Dinko, Krešo, Božo, Dragomir, Boris, Vinko, Vid, Šime, Šime, Bože, Ante, Bene, Slavko, Luka, Josip, Ante, Danijel, Nenad, Mikola, Ante, Rajko, Mate, Ive, Gašpar, Ante, Pere, Ive, Ante, Vitorio, Marko, Budimir, Luka, Marko, Frane, Krševan, Miro, Vitorio, Damljan, Jure, Milenko, Srečko, Tomislav, Vinko, Bože, Jure, Bože, Boko, Gašpar, Pere, Jerolim, Krsto, Šime, Ante, Šime, Nikša, Šime, Kuzme, Vedran, Slavo, Branko, Drago, Šime, Mačelo, Sebastijan, Šaverio*

Ženska: *Marija, Marija, Hrvatica, Rajna, Anđelka, Anita, Milka, Antica Ljuba, Matija, Milka, Ređina, Ane, Marija, Marija, Marija, Danica, Marija, Ana, Jele, Nada, Milka, Danica, Antica Nediljka, Marija, Šimica, Marija, Marija, Marija, Marija, Jele, Marija, Ljilja, Ljubica, Marija, Luce, Antica, Nina, Matija, Božica, Ana, Zorka, Antica, Tereza, Perla*

Vrijeme upisa: 2001

Muška: *Marko, Marin, Marin, Mateo, Šime, Dominik, Dominik, Donat, Mateo*

Ženska: *Luisa, Laura, Dijana, Desire, Petra, Matea, Patricia, Petra, Julija*

BIBLIOGRAFIJA

- BATOVIĆ, ŠIME 1987. Otok Pašman u prapovijesti, *Pašmanski zbornik*, Zadar, 25–73
- BJELANOVIĆ, ŽIVKO 1988. *Antroponimija Bukovice*, Književni krug, Split.
- DAUZAT, ALBERT 1956. *Les noms de personnes*, Librairie Delgrave, Paris.
- FILIP, AMOS RUBE 1959. Kretanje broja stanovništva Zadarskih otoka, *Radovi IJAZU u Zadru*, Zagreb, 279–318
- FRANČIĆ, ANDELA 1996. Pregled mijena imenske formule i osobnog imena u njoj (na primjerima iz međimurske antroponimije), *Rasprave instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 22, Zagreb, 17–36
- FRANČIĆ, ANDELA 2002. *Međimurska prezimena*, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb.
- FRANČIĆ, ANDELA; Mihaljević, Milica 1999. Pomodna osobna imena, *Jezik*, god. 46, br. 5, Zagreb, 172–178
- JAKIĆ-CESTARIĆ, VESNA 1972. Etnički odnosi u srednjovjekovnom Zadru prema analizi osobnih imena, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti u Zadru*, sv. 19, Zadar, 99–165
- JAKIĆ-CESTARIĆ, VESNA 1974. Ženska osobna imena i hrvatski udio u etnosimbiotskim procesima u Zadru do kraja XII. stoljeća, *Radovi IJAZU u Zadru*, sv. 21, Zadar, 291–337
- JELIĆ, ROMAN 1976. Stanovništvo zadarskih otoka 1608. godine, *Zadarsko otočje*, Narodni muzej, Zadar, 147–205
- KALOGJERA, ANTE 1987. Geografski aspekti suvremene valorizacije otoka Pašmana, *Pašmanski zbornik*, Zadar, 321–343
- KOLANOVIĆ, BARBARA 2002. Povijesni antroponimi otoka Pašmana (1279–1335), *Čakavska rič XXX*, br. 1–2, Split, 429–442
- KOS, LUCIJAN 1964. *Pašmanski kanal i njegovo značenje u prošlosti*, Zadarska revija, Zadar.
- MARČIĆ, LUCIJAN 1930. Zadarska i šibenska ostrva, *Srpski etnografski zbornik: Naselja i poreklo stanovništva*, knjiga 6, Beograd, 511–592
- SAMARDŽIJA, MARKO 1988. *Leksikologija s poviješću hrvatskog jezika* : udžbenik za 4. razred gimnazije, Zagreb.
- SIMEON, RIKARD 1969. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva* (ERLN), Matica hrvatska, Zagreb.

- SKOK, PETAR 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskom otocima*, JAZU, Zagreb.
- SKOK, PETAR 1971–1974. *Etimološki rječnik hrvatsko-srpskog jezika I–IV* (ERHSJ), Zagreb.
- SKRAČIĆ, VLADIMIR 1996. *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*, Književni krug, Split.
- ŠIMUNIĆ, MATE 1988. *Rječnik osobnih imena*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb.
- ŠIMUNOVIĆ, PETAR 1995. *Hrvatska prezimena: podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*, Golden marketing, Zagreb.
- Zakon o osobnom imenu*, Narodne novine, 69, 22. listopada 1992, 1688–1689.

Personal names on Pašman

Summary

The article on personal names on the island of Pašman gives a short overview of demographic trends through history which had an impact on the composition and number of inhabitants of the islands near Zadar including Pašman, which also had an indirect impact on the choice of personal names. The central part of the article analyses the synchronic corpus of personal names collected by means of a survey on the island and from the birth register. For purposes of comparison with this corpus, a collective survey of sources for the selection of personal names in earlier centuries is provided (13th-14th centuries, 19th century).

Ključne riječi: antroponimija, osobno ime, podrijetlo imena, aloglotsko ime, idioglotsko ime

Key words: anthroponymy, personal name, origin of the name, aloglothic name, idioglotic name